וחלקום והעמידום על עשרים וארבעה בללום ונתנום בקלפי בא ידעיה ונטל חלקו וחלק חבריו שש בא [חרים] ונטל חלקו וחלק חבריו שש וכן פשחור וכן אימר וכן התנו נביאים שביניהם שאפי' [א](יהוידיב) ראש משמרת עולה לא ידחה ידעיה ממקומו אלא ידעיה עיקר [ב](ויהוידיב) טפל לו: וישראל שבאותו משמר מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית: מנהני מילי א"ר יעקב בר אחא [ג]אמר רב אסי [ד]אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר [1]ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה אמר אברהם רבש"ע שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה א"ל לאו אמר לפניו רבש"ע הודיעני במה אירשנה א"ל [2]קחה לי עגלה משולשת ועז משולשת וגו' אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבית המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות [א]בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם ת"ר [ה]אנשי א] [א] משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון ואנשי מעמד מתכנסין לבית הכנסת ויושבין ד' תעניות בשני בשבת בשלישי ברביעי ובחמישי בשני על יורדי הים בשלישי על הולכי מדברות ברביעי על אסכרא שלא תיפול על התינוקות בחמישי על עוברות ומיניקות עוברות שלא יפילו מיניקות שיניקו את בניהם ובערב שבת לא היו מתענין מפני כבוד השבת ק"ו בשבת עצמה באחד בשבת מ"ט לא אמר ר' יוחנן מפני הנוצרים ר' שמואל בר נחמני אמר מפני שהוא שלישי ליצירה ריש לקיש אמר מפני נשמה יתירה דאמר ריש לקיש [ו]נשמה יתירה ניתנה בו באדם בע"ש במוצאי שבת נוטלין אותה ממנו שנאמר [3]שבת וינפש כיון ששבת וי אבדה נפש: ביום הראשון בראשית ויהי רקיע: [ז]תנא בראשית בשנים יהי רקיע באחד בשלמא יהי רקיע באחד תלתא פסוקי הוו אלא בראשית בשנים [ח](מ"ט) ה' פסוקי הויין [ט](ותנן) [י][ג]הקורא בתורה אל יפחות מג' פסוקים רב אמר [כ]דולג ושמואל אמר פוסק ורב דאמר דולג מ"ט לא אמר פוסק קסבר כל פסוקא [ל]דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה ושמואל אמר פוסק ומי פסקינן והאמר רבי חנינא קרא צער גדול היה לי אצל ר' חנינא הגדול ולא התיר לי לפסוק אלא לתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשוין [מ]ושמואל התם טעמא מאי משום דלא אפשר הכא נמי לא אפשר ושמואל אמר פוסק מ"ט לא אמר דולג גזירה משום הנכנסין וגזירה משום היוצאין מיתיבי [נ]פרשה של ששה פסוקים קורין אותה בשנים ושל חמשה (א)[ביחיד ואם] הראשון קורא ג' השני קורא שנים מפרשה זו ואחד מפרשה אחרת וי"א ג' לפי שאין מתחילין בפרשה פחות משלשה פסוקין למ"ד דולג לידלוג ולמאן דאמר פוסק ליפסוק שאני התם

דאית

וחלקום. לכ"ד וכתבו כנוי של כל אחד ואחד בחלק: **בללום ונתנום בקלפי.** כתבו על כ"ד חתיכות קלף ראשי משמרות שחלקו מאותן ד': **בא ידעיה.** משמרה של ידעיה בא אחד מהן ונוטל חלקו וחלק ה' חתיכות קלף דהוו להו שש. ומי שהיה עולה בידו ראשון היה לשבת ראשונה שבסדר שהיו עולין בידו זו אחר זו כך היו עובדין בשבתותיהן זו אחר זו: **וכך התנו.** שאפי' יהויריב שהיה במקדש ראשון ראשון למשמרות עולה מן הגולה: **לא ידחה ידעיה.** הואיל ומתחלה לא עלה יהויריב אלא כל משמרות הנעשות מידעיה קודמות לעבודה ליהויריב ויהויריב בא ועובד אחריהן במקום משמר אחר וששה לידעיה עושין אותן ה' שלא להרבות במשמרות: **א"ר אסי לפי שאלמלא מעמדות.** עיסקי קרבנות שישראל עושין הן היו כלים בחטאן ומשהן כלין שמים וארץ העומדים בזכותן אין מתקיימין כו': **כאנשי דור המבול.** שמאחר שהן כלין אין העולם מתקיים. והואיל שעל עיסקי קרבן העולם עומד לכך קורין אנשי מעמד בעריהן במעשה בראשית: **כבר תקנתי להם כו' כל זמן שקורין בהן כו'.** מהיכא יליף לה להאי. גמגום: **ת"ר אנשי משמר מתפללין על קרבן אחיהן.** תמידים שבכל יום: **אנשי משמר.** (ב) אותן כ"ד שהיו בעריהן: **בשני על יורדי הים.** דכתיב בשני (בראשית א) יהי רקיע בתוך המים וצריך להזכיר ולרצות על הדבר: **בשלישי על הולכי מדברות.** דכתיב ותראה היבשה תהי ראויה יבשה להולכיה שלא יוזקו מפני חיות רעות: **ברביעי על האסכרה.** שבו נתלו המאורות וכתיב ביה (שם) יהי מאורות מארת כתיב: **ועל עוברות כו'.** דכתיב ביה (שם) ישרצו המים שרץ נפש חיה: **מפני הנוצרים.** שעושים אותו יום טוב שלהם [ס]: **שלישי ליצירה.** דאדם נברא ביום ששי וככל יום שלישי הוי חלוש כדכתיב (שם לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים: **נשמה יתירה.** שנוטלין אותה ממנו והוי חלש: **נשמה יתירה.** שמרחיבים דעתו לאכילה ושתיה: **כיון ששבת.** שנח ושמר את השבת: **ווי אבדה נפש.** וינפש דורש בנוטריקון ווי נפש: **בראשית בשנים.** כהן ולוי קורין ביום תענית בראשית: **תלתא פסוקי הוי.** וסגיא בהו לחד גברא: **רב אמר דולג.** הראשון קורא שלשה פסוקים והשני מתחיל בפסוק שסיים בו הראשון והשנים עמו הרי שלשה. ומשום אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים ליכא משום דלא אפשר: **פוסק.** מפסיק הפסוק לשנים ראשון קורא שני פסוקים וחצי ולוי משלים חצי אותו הפסוק שקרא הכהן עם שנים הנותרים: **ר' חנינא קרא.** שהיה בעל מקרא ויודע בגירסא ובקי בטעמיה: **צער גדול.** הרבה טרחתי וחזרתי עליו שיתיר לי לפסוק הפסוק לשנים לצורך תינוקות שלומדים לפי שאין יכולין לקרוא פסוק כולו: **הכי נמי לא אפשר.** גבי ס"ת. (ג) ובדילוג אי אפשר משום הנכנסין והיוצאין אם שני דולג ומתחיל בפסוק שסיים בו הראשון בני אדם הנכנסין שלא שמעו קריאת הראשון סבורין לומר שלא קרא הראשון אלא שני פסוקים ונפיק מיניה חורבא וכשהראשון קורא ג' פסוקים ואינו משייר אלא שנים איכא גזרת יוצאין דסברי האי שני דסגיא ליה בשני פסוקים: **מיתיבי פרשה של ששה פסוקים.** אשאר ימות השנה קאי: **ויש אומרים שלשה.** מפרשה אחריתי: הכי גרסינן **למאן דאמר** (ס)**דולג לידלוג למ"ד פוסק ליפסוק.** כלומר פרשה של חמשה פסוקין (ד) אמאי קורא שני שלשה פסוקין בפרשה אחרת לידלוג או ליפסוק:

דלית

רב אמר דולג. פי' הראשון קורא מראש הפרשה ג' פסוקים והשני שאין לו כי אם שני פסוקים מדלג פסוק אחד וקורא ממה שקרא הראשון וכן נמי בראשי חדשים מדלגין והקשה ה"ר יהודה בר נתן ואמאי מדלגין אמאי אינו קורא למעלה בפרשה דהא בשבת בחוה"מ קורא הוא מראה אתה אומר אלי (שמות לג) אע"פ שעיקר הפרשה אינה מתחלת כי אם מפסל לך (שם לד) וי"ל דמ"ה הוא קורא ראה בפרשה של מעלה לפי שכל אותה הפרשה משתעי במד ענינא אבל פרשה דר"ח לעיל מינה לא משתעי כלל מחד ענינא ולכך אינו קורא בפרשה של מעלה אלא דולג ומזה ראיה למנהגנו אהא דלא קרינן בכל שבת ושבת פרשה של שבת כמו שאנו עושין בי"ט שאנו קורין פרשיות לפי המאורע לפי שאין בפרשה של שבת שלשה פסוקים דאין לומר שנדלג לעיל דלא הוי מחד ענינא:

גזרה משום הנכנסין והיוצאין. פי' שהנכנסין שלא ראו (ה) הראשונים שקרא ג' פסוקים ויראו השני שקורא פסוק אחד מלמעלה יאמרו שהראשון לא קרא אלא שני פסוקים והיוצאין כשהראשון קורא שלשה פסוקים ואינו משייר אלא שני פסוקים איכא גזירת יוצאין דסברי האי שני סגיא ליה בשני פסוקים:

מה

עין משפט נר מצוה

א [טור א"ח סי' מח וסי' רפג]:
בז ב מיי' פי"ב מהל' תפלה הלכה ג סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן קלז סעיף ג:
יז ג מיי' פי"ג שם הל"ד סמג שם טוש"ע א"ח סי' תכג סעיף ג:

◆

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים בַּמָּה אֵדַע כִּי אִירָשֶׁנָּה: בראשית טו ח
2. וַיֹּאמֶר אֵלָיו קְחָה לִי עֶגְלָה מְשֻׁלֶּשֶׁת וְעֵז מְשֻׁלֶּשֶׁת וְאַיִל מְשֻׁלָּשׁ וְתֹר וְגוֹזָל: בראשית טו ט
3. בֵּינִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הִוא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה יְיָ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנָּפַשׁ: שמות לא יז

◆

רבינו חננאל

וחלקום לכ"ד משמרות בללום ונתנום בקלפי בא ידעיה ונטל חלקו וחלק חבירו שש וכן חרים וכן פשחור וכן אימר וכן התנו ביניהם הנביאים שאע"פ שיהויריב ראש משמרה עולה לא ידחה ידעיה ממקומו אלא ידעיה עיקר ויהויריב טפל לו. עמדו ראשי (א) משמרות וקבעו עצמן בתי אבות, משמר שהיה בו חמשה בתי אבות שלשה מקריבין (ב) שלשה [ימים] וב' מקריבין ד' ימים, ומי שהיה בו (ג) ז' בית אבות כל אחד מקריב יומו וכן כולן. יש מי שקבעו עצמן לעולם, בית אב שהיה בשבת לעולם אינו מקריב אלא בשבת, ומי שהוא ביום ראשון לעולם ביום ראשון. ויש שמגדילין (ד) על כל משמר, ויש (שהוא) [שהיו] מגדילין בכל שבוע וכו'. ירושלמי: ר' הוה מסני (מוציאין) [תרין מנויין] אי הוין כדי הוין מתקיימין ואין לא הוו מסתלקין, הוה סן. תרגום ויישן ויחלום ודמוך וחלם. (ר') פקיד לבריה לא תעביד כן אלא מני כולהון כחדא ומני ר' חמא ברי' חנינא בראש. ולמה לא מנייה ר', בגין שהשיבו ברבים. ומה שהשיבו, ר' הוה יתיב כתני, ופלטו פליטיהם והיו אל ההרים כיוני הגאיות כולם הומות, [אמרן] ליה רבי חנינא כלם הומות, א"ל הן קריתיה, א"ל קומי רב המנונא דבבל, א"ל כד תיחות תמן אמור ליה בהא מניתך חכים, וידע דלא מיתמני ביומוי. כן דמך ר' אמר איני מקבל עד דתמני ר' אפס דדרומא, והוה תמן חד סב (ה) אמר (אין) ר' חנינא קדמאי אנא תניין, וקביל עליה ר' חנינא מתמנן תליתאי. שמואל ורבית שילה הוי עיילין שאלין בשלמא דנשיאה כל יומא, והוו דבית שילא עלין ויתבין קדמאי. פלגו יקר לשמואל ואותיבנא קדמאי, על רב לחמן פלג ליה שמואל יקר ואותביה קדמאי, אמרן דבית שילה אנן תניין. קביל שמואל עלויה מיתב תליתאי. המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם, אומנות גדולה היתה שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חבירו. תנא בתוספתא, אילו משמרות כהנים לוים וישראלים, עמדו נביאים שביניהם וקבעום כ"ד [מעמדות כנגד כ"ד] משמרות, שנאמר צו את בני ישראל, אי איפשר לומר כל ישראל אלא מלמד ששלוחו של אדם כמותו. הגיע זמן המשמר כהנים ולוים עולים בירושלים, וישראל שבאותו משמר שאין יכולין [לעלות] לירושלים מתקבצים בעריהם וקורין בענין קרבנות ובענין מעשה בראשית ובטלין מן המלאכה כל אותה שבת. ולמה קורין בקרבנות ובמעשה בראשית, ללמדך שאלמלא המעמדות שמתקבצים וקורין לא נתקיימו מעשה בראשית, שנא' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים [וארץ] לא שמתי. וכתיב ויאמר ה' במה אדע כי אירשנה, אמר אברהם לפני הקב"ה רבונו של עולם מתיירא אני שמא ישראל יחטאו כו'. תנו רבנן אנשי משמר מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון ואנשי מעמד מתענין ד' תעניות בשבוע. בשני על יורדי הים, שנאמר ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים וגו'. בשלישי על הולכי מדברות, שנאמר יקוו המים ותראה היבשה. בד' על אסכרה שלא תעל בתינוקות, שנאמר יהי מאורות, מארת כתיב חסר ו'. בה' על עוברות שלא יפילו ועל המניקות שיגדלו בניהם, שנאמר ישרצו המים שרץ וגו'. בערב שבת לא היו מתענין מפני כבוד השבת, וכל שכן שבת עצמה. (ו) וסנהדרין לבתי אבות מתענין עמהם. באחד בשבת מאי טעמא [לא], ר' יוחנן אמר מפני הנוצרים, פי' שיום טוב שלהן הוא. ר' שמואל [ב"נ] אמר מפני שהוא שלישי ליצירה, וכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים. כלומר, נברא האדם בששי, הנה ששי ושבת ויום ראשון הרי שלש ליצירה, והוא עדיין חלש. ר' שמעון בן לקיש אמר מפני נשמה יתירה שנתנת לאדם בשבת כדי לאכול ולשתות ולשמוח ולהתענג כגבור בשתיית היין, ואם אין בו כח גדול אין בו יכולת לשתות, ובמוצאי שבת ניטלת מן האדם ונשתייר תשוי כח, לפיכך אין בו יכילה, כדכתיב שבת וינפש, כיון ששבת וי אבדה נפש, כלומר אבדה הנפש היתירה. **מתני'.** וישראל שבאותו משמר מתכנסין בעריהם. פי', קבלנו מרבותינו שהיו בכל יום קורין פרשת קרבנות. ואחר כך היו קורין סדר בראשית. **ביום הראשון בראשית ויהי רקיע.** תנא בראשית בשנים. אמאי בשנים והא ה' פסוקי נינהו, ותנן הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים. רב(א) אמר דולג. פי', הראשון קורא שלשה, [ו]השני חוזר וקורא אחד מאלו השלשה שקראם הראשון והשנים הנותרים מן הפרשה. ושמואל אמר פוסק הפסוק אחד לשנים. כל אחד קורא שלשה. רב אמר דולג, כל פסוקא דלא פסקיה משה אנן לא פסקינן ליה. וקיימא לן כרב וכבר פרשנוהו במגילה.

מסורת הש"ס

א) צ"ל יהויריב, ב) צ"ל ויהויריב, ג) מגילה לא: ע"ש, ד) [עי' תוספות מגילה כא.], ה) [מס' סופרים פי"ז ה"ה ע"ש], ו) [ביצה טז.], ז) מגילה כב., ח) [ליתא במגילה], ט) [צ"ל ותנן], י) כ"ז שם, כ) [מגילה שם ברכות יב:], ל) [במגילה שם ליתא], מ) מגילה שם ע"ש, נ) בע"י נוסף: וכי הוי דמתענין ביום מנס אתי לידי סכנה, ס) [עי' רש"י במגילה כב. ד"ה למאן דקג"ע].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' קורין אותה בשנים ושל חמשה פסוקים הראשון קורא: (ב) רש"י ד"ה אנשי משמר שהיו בירושלים. אנשי מעמד אותן כ"ד שהיו: (ג) ד"ה ה"נ לא אפשר גבי ס"ת דבדילוג א"א משום: (ד) ד"ה ה"ג כו' אמאי קורא שני ג'. נ"ב עי' פ"ג דמגילה דף כב ע"א פירש ליפסק משום דברייתא דמיירי התם מיירי בקרא כבר ע"ש אבל ברייתא דהכא תנא קורא לכתחלה קשיא אמאי קורא לידלג או ליפסק: (ה) תוס' ד"ה גזירה כו' שלא ראו את הראשון שקרא כו' ויראו את השני:

◆

גליון הש"ס

גמ' אמר רב אסי אלמלא מעמדות. עי' תוי"ט פ"ד מ"ב דמכות:

◆

הגהות הגר"א

[א] גמ' ת"ר אנשי משמר (רשום עליו אות ב') היו כו' ואנשי מעמד (רשום עליו אות א'. כלומר דצ"ל להיפך):

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' ת"ר אנשי משמר. ג"כ נלע"ד שצ"ל איפכא דאנשי מעמד היו מתפללין ואנשי משמר מתכנסין לבהכ"נ וכן מוכח במתני' וברמב"ם פ"ו מהלכות כלי מקדש הלכה א' ב' ג' ודו"ק:

◆

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

◆

רבינו גרשום

בללום ונתנום בקלפי. שכשחלקו כל משמר לד' משמרות היה מחלוקת ביניהם, שזה אומר אני עולה תחלה וזה אומר אני עולה תחלה, מה עשו, כתבו שמות ראשי של אותן ה' משמרות שהוסיפו ממשמר ידעיה, ובא ידעיה ונטל חלקו וחלק חבריו, שהניח ידיו בקלפי. ואומר, שם אותה משמרה שעולה בידי תחלה היא עולה תחלה אחרי, וכן בשניה וכן בשלישית וכן ברביעית וכן חמישית, וכן עשה חרים וכו'. שאפי' יהויריב עולה. שהוא לא רצה לעלות עם עזרא. מעה"מ. דקורין במעמדות מעשה בראשית. אמר רב אסי אלמלא מעמדות. כלומר קרבנות, לא נתקיימו שמים וארץ, שנא' ויאמר ה' אלהים במה ארע וגו', קחה לי עגלה משולשת וגו', דהיינו קרבנות, לפיכך קוראין במעשה בראשית כשעוסקין בקרבנות, לפי שכל מעשה בראשית אינו מתקיים אלא בשביל הקרבנות. אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון. (שבו) [שכל] כהנים של משמר נחלק לז' בתי אבות, וכל בית אב עובד יום אחד, וביום שבית אב עובד שאר כל כהנים אנשי משמר (ז') [ו'] בתי אבות, מתפללין על קרבן שמקריבין אחיהם בית אב שביעי שיתקבל ברצון. אנשי מעמד היו יושבין ד' תעניות. כלו', אותן ישראל של מעמד, כדאמרנו לעיל במשנתנו שמתכנסין בעריהן, יושבין ד' תעניות. על יורדי הים. לפי שנאמר בו (והיה) [יהי] רקיע בתוך המים. על הולכי מדברות. לפי שנאמר בו ותראה היבשה. על אסכרא. לפי שנאמר בו יהי מאורות, מארת כתיב, דמשמע מארה. על עוברות ומיניקות. לפי שנאמר בו ישרצו המים [שרץ] נפש חיה, דהיינו דמעוברות. מפני הנוצרים. לפי שיום חג שלהם באחד בשבת, ואם היו ישראל מתענין היו כועסים. שלישי דיצירה. שאדם נוצר בערב שבת, והוי אחד בשבת שלישי, ויש בו חולשא. במוצאי שבת ניטלת ממנו. ויש בו חולשא. במוסף במנחה וכו'. ופי' בגמ', רב אמר דולג. שראשון קורא ג' פסוקים, ושמואל אמר פוסק, שאינו דולג. משום גזרה משום הנכנסין ומשום היוצאין, שאם קורא ראשון ג' פסוקים שלמין, אי היוצא לאחר כשסיים הראשון שלא נשתייר לשני לקרות אלא ב' פסוקין. וכן אם מתחיל השני בפסוק הג', הנכנס לאחר שסיים הראשון כששומע ששני קורא הג', אומר לא קרא הראשון אלא ב' פסוקים.

א) מכאן עד ויש מהם שמגדילין הוא לשון התוספתא דמהלכין פ"ג וירושלמי כאן ה"ב. ב) בתוספתא הגי' שלשה מקריבין שני ימים ושנים מקריבין יום אחד וצ"ל דכל אחד מהשני אבות מקריבין שני ימים ושנים מקריבין חמשה ימים ואחד מקריב שני ימים ע"כ התוספתא אבל בירושלמי הגי' כמש"כ רבינו וכן צ"ל. ג) בתוספתא ובירושלמי ליתא. ד) בירושלמי הגי' שמגדילין וע"ש במפרש. ה) אמר לו חנינא קדמאי אנא תניין לית ר' אפס דרומא קדמאי אנא תניין כ"ה בירושלמי. ו) כ"ה בירושלמי.